

Список використаної літератури

1. Нерсесян Г.А. Медіаграмотність молоді – запорука протидії інформаційній агресії. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 6. С. 56–60.
2. Пометун О. І. Розвиток критичного мислення і медіаграмотності учнів: потенціал і проблеми. Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. Актуальні проблеми сучасної психодідактики: філософські, психологічні та педагогічні аспекти: матеріали 4 Міжнар. наук.-практ. конф. Візаві. Умань, 2020. С. 105-109.

Березнюк Юлія,

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
професор Богдан Світлана
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ЛЕКТУРА ЛАРИСИ КОСАЧ–КВІТКИ

Постановка проблеми. Феномен особистості Лариси Косач – Квітки та унікальності її мовотворчості посідає чільне місце в дослідженнях багатьох науковців. Біографію, епістолярій та літературний доробок мисткині активно вивчають у сучасному літературознавстві та мовознавстві і на сучасному етапі. Серед тих, що передбачають вивчення особливостей її ідіолекту, варто виокремити праці Л. Голоюх [1], Л. Нечипоренко [5], Н. Римар [6]. На жаль, не існує цілісної праці про те, що було одним із важливих тематичних блоків її епістолярію, – особиста лектура й оцінка різних текстів, зокрема, власних і чужих. Крім схвальних оцінок, Леся Українка ділиться з різними адресатами своїми враженнями щодо прочитаних творів. Але вона в жодному разі не дозволяла собі безпідставної критики, завжди висловлювала свою думку аргументовано та обґрунтовувала кожную похвалу чи зауваження. У багатьох листах до рідних чи друзів вона часто згадувала різноманітні тексти, які вона

читала або про які мала певну інформацію від друзів чи знайомих. Детальний вибір усіх таких контекстів дасть змогу визначити насамперед читацькі вподобання письменниці й сформувані реєстри її лектури.

Аналіз останніх досліджень. Серед дослідників епістолярію Лариси Косач варто виділити С. Богдан [1], Л. Голоюх [2], Н. Журавльову [3], М. Коцюбинську [5], О. Красовську [6], Л. Мірошніченко [8], Н. Римар [10]. Важливим дослідженням є і праця О. Мазяр «Французька лектура Лесі Українки» [7].

Мета та завдання. Метою роботи передбачено встановлення реєстру творів, які читала або згадувала у своїх листах Леся Українка та з'ясувати її читацькі уподобання й оцінні характеристики різних творів.

Виклад основного матеріалу. Епістолярій письменника, на наш погляд, – це найпевніший спосіб дослідження не лише його біографії, але й кола уподобань. Епістолярій Лариси Косач – важливе джерело пізнання її читацьких смаків. Одним із найповніших реєстрів художніх творів, фіксованих у її епістолярних текстах, безперечно, є лист за 8–10 грудня 1889 року до брата Михайла. У ньому вона радилася, які твори краще обрати для перекладу. І цей перелік займає три сторінки формату А4 (за 14-томним виданням творів Лесі Українки). Цей реєстр свідчить насамперед про її високу ерудованість та начитаність. Тут вона згадує, зокрема, і свій переклад «Життя і філософські думки пінгвіна» П'єр-Жюль Етцеля, Віктора Гюго і переклад його твору «Les pauvres gens» («Сіррома»), пісні з німецької «Atta Troll». До перекладу вона пропонує твори Короленка «Ліс шумить», «У великодню ніч», «Ночью», «Старий дзвонар». Згадується і Мольєр з творами «Tartuffe'a» і «Mariage forcé». З творів Сервантеса Леся пропонує обрати «Дон Кіхота». Про твори російських авторів стверджує, що *«то се ще не велика мація перекласти, аби тільки людей було досить та охоти не бракувало»* [13]. Значну увагу радить приділити насамперед *«італьянцями та англічанами»* [13]. Хоча визнає, що з перекладами цих авторів буде найтяжче через брак знавців цих мов. Оскільки це видання орієнтувалося на інтелігенцію, то Лариса Петрівна

називає ще й таких авторів для перекладу : Бомарше, Петрарку, Шеньє, Бальзака, Леконт де Ліля, Вальтер Скотта, Вольтера, Руссо, Сталь, Сирокомлю, Конопніцьку, Надсона, Некрасова. На завершення Леся згадує Байрона, Беранже, Брет Гарта, Гончарова, Діккенса.

Лариса Косач не завжди мала змогу читати наукові книжки через їх відсутність у вільному доступі, про що вона зізнавалася в листі до Драгоманова за 27 жовтня 1892 року : *«Читаємо більш белетристику, бо добрих популярно-наукових книжок у мене дуже мало, та й взагалі їх у нас мало. Найбільш мені приходилось завважати брак книжок по історії, своїй і чужій, а їх би читали напевне»* [13]. Натомість в епістолярних текстах згадано багато газет та рецензій, лекцій та рефератів. Серед газет та журналів у листах часто фіксуємо такі видання: «Вісник», «Діло», «Зоря», «Вістник Літератури», «Руслан» тощо.

Укладання реєстру прочитаних Лесею книжок дає змогу стверджувати, що поетичні тексти були менш частотною її лектурою на противагу прозовим. Серед поетів переважають зарубіжні автори: Елізабета Браунінг та Alfred'a de Musset. Це спричинено, на нашу думку, тим, що Леся цікавилась іншими мовами, для неї важливо було читати різні тексти в оригіналах або ж у перекладах. Серед найчастіше згаданих – Генріх Гейне. Із зарубіжних авторів згадано не раз і Нансона.

З українських письменників у листах непоодинокі йдеться про твори Ольги Кобилянської, яка, на її переконання, краща за багатьох «патріотівбелетристів», до яких Лариса Петрівна відносить Коваленка, Катренка та Коваліва, наголошуючи на тому, що Кобилянська значно екзотичніша, ніж ці белетристи з своїми «українством» [13]. Читала вона також *«Ganz schauderhafte Geschichten aus dem ruthenischen Leben»* Лукіяновича, слухала «Дякову помсту» Левицького.

Зауважмо, що в листах фіксовані також твори, які належали до бажаної її лектури, але не прочитані з огляду на відсутність чи неможливість придбати. Згадується, зокрема, про «Волинський літопис» та «Літопис Самовидця»: *«то*

я б там вчитала щось таке, чого мені бракує у сучасних істориків (не виключаючи і Грушевського), а потім, може, й сказала б щось таке, чого ще не казали інші наші поети» [13].

Часто Леся Українка пише про книжки загалом, не називаючи ні назв, ні авторів, не даючи жодної оцінки. Вона згадує, наприклад, про дві товстезні книги англійською та одну німецькою, які вона має прочитати: *«Дуже б хотіла я написати якскоріше свою брошюрку, але не можу обіцяти дуже скоро, бо треба ще прочитати дві товсті німецькі книги та одну англійську — се ж не жарти! Не хотілось би, щоб на моїй книжці стояв невидимкою епіграф: «Бігла через місточок, вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку, тільки ж я пила й їла» [13].* Згадує вона і про Гомерову «Одіссею», яку не просто прочитала, але й перекладала.

Лесині позитивні оцінки стосуються найчастіше творчості Гейне, Кобилянської, Кобринської, Гомера й Сервантеса. Негативні оцінки проєктовані на тексти Толстого, французьких митців школи Золя: *«в їх більше страхів різних та ефектів, ніж тої правди, або сама безпросвітня бридота. За це ж я не люблю й Толстого, та ще й за його містицизм, я ж, як нарошне, читала більш усього його остатні твори, в котрих, окрім чортів та ангелів, нічого не видно, або само тільки страхіття» [13],* Тургенєва: *«я маю тепер усі твори Тург[енєва] (мама недавно подарувала мені); читаю знов усе, децю уперше читаю, децю вдруге. Ліля наша теж гризе його, і я тому рада, бо вона багато глупости читає, а Тург[енєв], може, її одіб'є від того» [13].* А ще негативні оцінки фіксуємо, зокрема, щодо творів Нечуя – Левицького і загалом щодо «Левицько-Чайченківської» школи: *«Правда Ваша, що в «Зорі» «оскуденіе» видно, коли ж там якось так запанувала Левицько-Чайченківська школа, що й протиснутись крізь неї трудно. Чи то ми ще стоїмо на такому низькому ступіні розвитку літературного, що у нас іще пишуться і читаються і навіть декому подобаються такі речі, як „На розпутті”, „Поміж ворогами” etc? Чи довго ж ми стоятимем на сьому ступіні?!» [13].*

Італійську мову, за її зізнанням, Леся почала вивчати як засіб порятунку «від українсько-російського невежества»: «Тепер я слухаю Вашої ради і спасаюсь від українсько-російського невежества»: вивчила недавно італійську граматику і тепер для вправи читаю книжки, хочу скоріше навчитись добре тямити по-італійськи, аби перекласти „Dialogs“ Leopardi, *І маю се на завданок від товариства*» [9].

Висновки. «Читацький щоденник» Лариси Косач – Квітки вміщує не лише твори українських письменників, але й перекладні та оригінальні тексти зарубіжних авторів. Її лектура – це тексти різних стилів – художні, наукові, публіцистичні та наукові. Найчастіше вона читала художню літературу українських і зарубіжних авторів. Для перекладів обирала твори німецьких, італійських, французьких, польських, англійських, іспанських, бельгійських письменників. Усі тексти вона критично оцінювала і висловлювала свою аргументовану думку. Водночас зафіксовано чимало текстів, які вона хотіла б прочитати, але не мала змоги.

Список використаної літератури

1. Богдан С. Епістолярні діалоги Лесі Українки як джерело реконструкції стереотипів міжособистісної комунікації та образів комунікантів. *Агатангел Кримський. Мовна концептосфера Лесі Українки*. С. 315–337.
2. Голоюх Л. Ідіолект Лесі Українки в історії української літературної мови. *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 12. С. 28–36.
3. Журавльова Н. Дещо про епістолярну гречність Лесі Українки. *Мовна концептосфера Лесі Українки*. С. 307–315.
4. Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя та творчості. New York : Гомін України, 1970. 923 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003992 (дата звернення: 10.04.2024).

5. Коцюбинська М. Роздуми про епістолярну творчість. *Дух і Література*. 2001. С. 42–44.
6. Красовська О. Контамінація усного і писемного мовлення в епістолярному стилі (на матеріалі епістолярій Лесі Українки). *Система і структура східнослов'янських мов*. 2002. С. 272–277.
7. Мазяр О. Французька лектура Лесі Українки: проблематика і методологія вивчення. *Леся Українка і сучасність*. Т. 6. С. 290–296. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40169/23Mazjar.pdf?sequence=1> (дата звернення: 10.04.2024).
8. Мірошниченко Л. Леся Українка. Життя і тексти / передмова Михайлини Коцюбинської. Київ, Смолоскип, 2011. 264 с.
9. Нечипоренко Л. Епістолярій Лесі Українки як приватний документ та історико – літературне джерело. *Творча індивідуальність Лесі Українки*. С. 277–283. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17780/20-Necheporenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 23.04.2024)
10. Римар Н. Ю. Основні тенденції розвитку національної літератури в епістолярії Лесі Українки. *Південний архів (філологічні науки)*. Вип. LXXX, 2019. С. 10–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2019_80_4 (дата звернення 10.04.2024)
11. Святовец В. Ф. Епістолярна спадщина Лесі Українки: листи в контексті художньої творчості. Київ, Вища школа, 1981. 183 с.
12. Соловійова Ю. Є. «На перехрестях долі...». Мотиви державотворення в письменницькій публіцистиці кін. ХХ–поч. ХХІ ст. : моногр. ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». Луганськ, ДЗ «Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка», 2015. 225 с.
13. Українка Леся. Зібрання творів: у 14 т. Т. 11–14. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/zibrannya-tvoriv-lesi-ukra-nki-u-14-i-tomah> (дата звернення 10.04.2024)